

Al cincilea Simpozion Balcanic de Arheometrie (The fifth Balcanic Symposium on Archaeometry)

BOGDAN CONSTANTINESCU¹, PETRE T. FRANGOPOL^{1,2}

¹Institutul Național de Cercetare Dezvoltare pentru Fizica Nucleară “Horia Hulubei”, Str. Reactorului nr. 30, C.P. MG-6, 077125 Măgurele, Ilfov, ²Academia Română

A short presentation of the fifth Balcanic Symposium on Archaeometry held in Sinaia between 25-29 September 2016, along in annex with a memorandum submitted to the National Authority for Research, Science and Innovation, is presented.

Keywords: Balcanic symposium, Archaeometry, Cultural patrimony

Între 25 și 29 septembrie 2016, a avut loc la Sinaia al cincilea Simpozion Balcanic de Arheometrie (5th *Balkan Symposium of Archaeometry- BSA5*), organizatori fiind Institutul Național de Fizică și Inginerie Nucleară “Horia Hulubei” – IFIN-HH, Universitatea București și Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române. Comitetul de Organizare – prezidat de Livius Trache și Emilian Alexandrescu – a avut ca membri pe Nona Palincaș – sufletul mobilizării participanților cu lucrări multidisciplinare de foarte bună calitate, Ioana Stănculescu, Mihaela Constantin și Bogdan Constantinescu. Pentru o imagine completă a manifestării se poate consulta website-ul: <http://www.nipne.ro/events/conferences/bsa5/>.

Tematica abordată a fost diversă: datare cu Carbon-14, arheometalurgie, studiul ceramicii și sticlei antice, material litic, aplicații GIS, dar și studiul pigmentilor și vopselelor la icoane, picturi murale-fresce, manuscrise, tipărituri, covoare, împreună cu proceduri de conservare și restaurare a obiectelor de patrimoniu cultural, inclusiv prin iradiere cu radiații gama.

Participanții au fost numeroși – aproximativ o sută; evident, nu toți au fost prezenți în toate cele cinci zile, funcție de domeniul de care erau interesați. Din păcate, datorită și unor aspecte să le zicem politice, participanții din Balcani nu au fost prea numeroși. De exemplu, profesorul Sevim Akyuz de la Universitatea din Izmir s-a scuzat că o gripă o împiedică să ni se alăture – desigur, era o gripă „diplomatică”. Am avut, însă, lectori de mare prestigiu internațional ca Walter Kutschera de la Universitatea din Viena, Ziga Smit de la Universitatea din Ljubljana, Laurent Cortella de la ARC-Nucleart Grenoble, Pieter Vandenabeele de la

Universitatea din Ghent, Marija Stojanovic-Maric de la Muzeul Național din Belgrad. Din România au participat arheologi din București, Timișoara, Iași, conservatori-restauratori din București, Timișoara, Suceava, Cluj-Napoca, fizicieni și chimiști.

Concluziile conferinței și discuții despre ce ar trebui făcut în viitor, pentru ca relația arheologie-arheometrie să se dezvolte cât mai eficient, au făcut subiectul *mesei rotunde* “*Multidisciplinarity in archaeology*”, la care au luat cuvântul Octaviana Marincaș – reprezentanta Agenției Naționale pentru Cercetare Științifică și Inovare, Petre T. Frangopol de la Academia Română și IFIN- HH, Vasile Cotiugă de la UAIC Iași – Platforma ARHEOINVEST, Dorin Micle din Timișoara – Platforma ARHEOVEST, arheologii Eugen Teodor, Nona Palincaș, Vasile Opriș din București, Emilian Alexandrescu, Carol Capita și Daniela Zaharia de la Universitatea București, Livius Trache, Directorul științific al IFIN-HH. S-a subliniat necesitatea unor schimbări fundamentale în curricula de arheologie a facultăților de istorie, în sensul adaptării la societatea românească actuală (ex. Arheologia preventivă legată de șantierele din ce în ce mai numeroase, introducerea unor cursuri – mai ales la masterat – de cunoaștere a metodelor „științelor pozitive” care au aplicații în cercetarea arheologică: analize compoziționale pentru artefacte, metode de datare fizico-chimice, arheozoologie și arheobotanică, folosirea tehnicilor de teledetecție inclusiv cu drone, studiul DNA-ului antic etc).

Petre Frangopol a reamintit celor prezenți că preocupările de arheometrie modernă, în știința românească, nu sunt chiar noi, ele începând de prin anii 70-80 ai secolului trecut, dar s-au desfășurat

sporadic, necoordonat și mai ales pe bază de voluntariat, fără sprijin instituțional formal sau de finanțare. Totuși, între 1988 și 2008, au fost publicate 3 volume “Archaeometry in Romania” prin eforturile câtorva specialiști din IFIN-HH București, ITIM Cluj-Napoca și Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei MNIT, (*Archaeometry in Romania, vol 1, Proceedings of the First Romanian Conference on the Application of Physics Methods in Archaeology, Cluj-Napoca, November 3-6, 1987, Central Institute of Physics, Măgurele-București, 1988, 164 pag., Editors: Petre T. Frangopol, Vasile V. Morariu; Archaeometry in Romania, vol 2, Proceedings of the 2nd Conference of Archaeometry in Romania, Cluj-Napoca, February 17-18, 1989, Institute of Atomic Physics Press, Măgurele-București, 1990, 189 pag. Editors: Petre T. Frangopol, Vasile V. Morariu; Arheometrie în România, vol. 3, (1991-2008) Editori: Zoe Maxim, D. Bindea, L. Săsăran, Editura Mega, 2008, Cluj-Napoca, 287 pag.* În vol 3 este o relatare amănunțită a Seminarilor Naționale Anuale de Arheometrie de la MNIT Cluj-Napoca, cu participarea tuturor celor interesați și implicați din întreaga țară (Gh. Lazarovici, Călin Beșliu, Petre T Frangopol, Vasile V. Morariu, Radu Florescu ș.a.). De menționat strădania Dr. Zoiei Maxim de organizare a Seminarilor de Arheometrie, pentru „regăsirea drumului pierdut” (așa cum plastic s-a exprimat în cuvântul introductiv al vol. 3, Prof. univ. dr. Gheorghe Lazarovici).

Colaborările dintre fizicieni, chimiști, biologi, pe de o parte, și arheologi, istorici, muzeografi, pe de alta, au continuat și s-au înmulțit și diversificat în ultimul deceniu, dar ele nu au căpătat, încă, coerența necesară pentru ca România să acopere necesitățile și să șteargă rămănerile în urmă ale domeniului față de țările avansate din lume, din Uniunea Europeană, în primul rând.

Octaviana Marinceș, reprezentanta ANCSI, a anunțat că autoritatea sprijină ideea lansării unui Program pentru Studiul și Conservarea Patrimoniului Cultural între programele prioritare din PN III. Livius Trache a subliniat că printre cele 3 domenii de prioritate publică ale Strategiei Naționale de Cercetare Științifică și Inovare 2014-2020, adoptată de Guvern în Octombrie 2014, se află „Patrimoniu și identitate culturală”, singura prioritate care nu-și regăsește un program dedicat în PNCDI III și că această lipsă trebuie remediată. Discuții s-au purtat și în legătură cu necesitatea creării unui Centru pentru Studiul și Conservarea Patrimoniului Cultural, sub egida Agenției Naționale pentru Cercetarea Științifică și Inovare. Dr. Trache a prezentat oferta și contribuția pe care IFIN-HH o poate aduce la un asemenea centru sub formă de infrastructură de cercetare – mari

instalații și instalații specializate – cu personal calificat și o capacitate instituțională, plus legături internaționale. Tot el a lansat și întrebarea către comunitate, dacă este de dorit să avem un Centru localizat sau unul virtual, care să înglobeze instalații și personal existente în mai multe locuri din țară, legat numai prin coordonare științifică și finanțare. Această întrebare nu a primit încă răspuns. S-a decis, însă, ca un grup de inițiativă să înainteze un scurt memorandum către ANCSI (v. anexa acestui articol), conținând ideile discutate la această *masă rotundă*, ceea ce s-a realizat în săptămâna care a urmat Simpozionului.

Putem aprecia că, fără îndoială, acest Simpozion a fost un succes din punct de vedere științific. În plus, organizarea lui în Centrul de conferințe al hotelului Internațional, Sinaia și folosirea Centrului de conferințe al Universității din București de pe Cumpătu-Sinaia pentru oferirea de burse unei părți a participanților, a creat condiții corespunzătoare pentru desfășurarea unei manifestări internaționale de nivel înalt.

Următorul Simpozion Balcanic de Arheometrie va avea loc în 2019 la Ljubljana, în organizarea colegilor sloveni, coordonați de Ziga Smit.

Autori corespondenți: petrefrangopol@gmail.com
bconst@nipne.ro

ANEXA

MEMORANDUM CĂTRE AUTORITATEA NAȚIONALĂ PENTRU CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ ȘI INOVARE

În perioada 25-29 septembrie 2016, s-a desfășurat la Sinaia *5th Balkan Symposium of Archaeometry* sub titlul “*Bridging Science and Heritage*”, organizat de Institutul Național de Fizică și Inginerie Nucleară “Horia Hulubei” (IFIN-HH), Universitatea din București și Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române. Manifestarea științifică care și-a propus să contribuie la creșterea colaborării atât între fizicieni, chimiști, arheologi, istorici etc., colaborare multidisciplinară atât de necesară în știința modernă, cât și a colaborării peste granițele naționale, cu accent pe zona balcanică, a reunit 90-100 de participanți din 9 țări, din care 6 țări balcanice. Ea a fost apreciată ca un succes de organizare și de nivel/ținută științifică: 12 prezentări invitate, 30 contribuții orale și 20 postere. Profităm de ocazie pentru a mulțumi Domnului Ministru pentru sprijinul personal în perioada de inițiere, în calitate de rector al

Universității din București și ANCSI pentru finanțarea parțială acordată prin Programul de manifestări științifice.

În ultima zi, joi 29 septembrie 2016 a fost organizată o *masă rotundă* cu tema „**Multi-disciplinaritate în arheologie: situația arheometriei în educație și cercetare**”, la care au fost invitați pe lângă participanții la Simpozion, factori de decizie din mediul educațional și de cercetare din țară, reprezentanți media. După o primă oră de discuții în plenul Simpozionului, au urmat discuții numai între participanții și invitații români. Discuțiile au fost aprinse și lungi și s-au încheiat cu un număr de concluzii și cu sarcina dată subsemnaților de a vă adresa prezentul memorandum.

A fost discutată situația din cercetarea și învățământul românesc în domeniul studiului și conservării patrimoniului cultural material. Pe scurt, concluziile au fost:

a) folosirea metodelor moderne de studii și de conservare a patrimoniului este în România, rămasă mult în urmă, față de țările avansate cu care dorim să ne comparăm, în special față de țările din Vestul Uniunii Europene, dar acestea sunt imperios necesare și de dorit. Există, deja, în țară instalații competitive la nivel internațional care pot fi folosite, dar este nevoie de mai mult sprijin al organelor competente naționale;

b) învățământul superior românesc este puțin sau deloc adaptat cerințelor moderne și nevoilor din domeniul patrimoniului. Dotarea experimentală este minimă;

c) colaborarea între cele două laturi: cercetarea științifică și învățământul superior există, dar este minimă și sporadică, condusă, în special, la nivel personal, decât una coerentă, dusă la nivel instituțional și cu atât mai puțin la nivel național;

d) deși recunoscute recent, ca prioritate de importanță națională „patrimoniul și identitatea culturală” (SNCDI și PNCDI 2014-2020), această recunoaștere nu este transformată, încă, într-un sprijin financiar, instituțional și legislativ corespunzător.

Participanții au discutat aprins și în detaliu și **măsurile imediate care consideră că trebuie și pot fi luate** pentru redresarea situației de mai sus. **Propunem:**

1) inițierea unui **Program privind studiul și conservarea patrimoniului cultural** prin ANCSI, finanțat începând din 2017, în cadrul sub-programului 5.2 din PNCDI 2015-2020. Vestea adusă de reprezentantul ANCSI, O. Marincaș, că ANCSI este în favoarea acestui Program a fost foarte bine primită de participanții la discuții. Structurarea acestuia prin mecanisme similare celor aplicate

curent de către IFA în programele CERN-RO, FAIR-RO și ELI-RO, adică prin competiții guvernate de un ISAB (International Scientific Advisory Board) stabil și competent, este modelul pe care îl recomandăm. Este de crucială importanță ca **finanțarea să fie continuă, previzibilă și în creștere** în viitorul imediat;

2) definirea și stabilirea unui **Centru pentru Studiul și Conservarea Patrimoniului (CSCP)**, care să pună la dispoziția arheologilor, istoricilor, muzeografilor etc. **instalații dedicate și performanțe**, precum și specialiști în aplicarea de metode fizice, chimice, biologice, în probleme de patrimoniu, care să se constituie într-un **rezervor de cunoștințe și competențe naționale accesibile**. Instalațiile și personalul existent, deja, la IFIN-HH pot forma nucleul unui astfel de centru, dar pot fi identificate și alte instalații din țară, care să fie parte a acestui centru;

3) demararea demersurilor necesare pentru deschiderea unui **Departament la Universitatea din București (UB), specializat pentru pregătirea de personal calificat în problemele patrimoniului cultural**. Localizarea lui la UB ar face posibilă imediat, folosirea și a instalațiilor și competențelor existente la IFIN-HH pentru pregătirea practică a studenților (capitol la care învățământul nostru este mereu deficitar);

4) căutarea și găsirea de modalități prin care **Ministerul Culturii** și instituțiile sale, inclusiv și în special **Institutul Național al Patrimoniului**, să fie atrase în fond și formă în procesele de mai sus. La fel, despre alți actori sau deținători importanți de patrimoniu cultural material din țară, cum ar fi **Biserica Ortodoxă Română, consiliile județene, asociații culturale neguvernamentale;**

5) este de dorit **extinderea activității de cercetare în afara teritoriului național**, pentru a face din instituțiile noastre centre regionale, adresându-se, în special, vecinătății imediate: Republica Moldova, Ucraina, țările balcanice.

Cu toții avem speranța că discuțiile din cadrul Simpozionului și mai ales concluziile sintetizate mai sus vor găsi la dumneavoastră interesul pe care considerăm că-l merită. Rămânem deschiși, în continuare, la a vă prezenta opiniile noastre, mai în detaliu, în caz de nevoie.

Livius Trache
Corneliu Ponta
Nona Palincaș
Petre T. Frangopol